

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ УКРАЇНИ

КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТИТУТ
І.М.В.К.ВИННИЧЕНКА

Кафедра соціально-політичних теорій
Кафедра філософії

Центр вивчення суспільної думки в області "Соціон"
Лабораторія соціальних проблем освіти

ВІДСЛІДЖЕННЯ УКРАЇНИ --
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

/Тези Всеукраїнської теоретичної конференції/

ВИПУСК I

ПРОБЛЕМИ ДУХОВНОСТІ ЛЮДИНИ

Кіровоград, 1993

Дорошенко А. В.
/Київ/

ЛЮДИНА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ

В історії філософської думки людина завжди виступала об'єктом філософського аналізу. Питання про сутність людини — не тільки одне з центральних світоглядних питань, але й одна з останніх проблем філософії.

Проблема людини — спеціальний предмет вивчення в багатьох філософських системах. Якщо в домарксистських концепціях суть людини розумілась на рівні індивіду, який був можливий у суспільній діяльності /Арістотель/, то згідно з К. Марксом, індивід в суспільній істоті. Тому кожен змів його життя — навіть якщо воно не виступає в безпосередній формі колективного, зробленого спільно з іншими...; в виявленні і утвердженні суспільного життя /1, с. 119/.

Розглядаючи людину як людину діяльну, філософія виходить із розробленого принципу суспільно-історичної практики. Прунтується на цьому принципі, можна виділити основні суттєві риси людини. Як підкреслюють В. І. Шинкарук та О. І. Дяченко, "в якості перших, самих вострадатних визначень сутності людини ми можемо зазначити, що людина — це істота свідома, предметно-діяльна, в принципі універсальна і вічна. Людина — істота дійсно історична /2, с. 56/.

Остання обставина свідчить про те, що сутність людини необхідно пізнавати в її розвитку в залежності від тих історично-реальних суспільних відносин, які складають світогляд людини, її світ.

Людина формується в результаті власної перетворювальної діяльності. Змінюючи оточуваний світ, вона тим самим виробляє і суспільні відносини, і власні йи людські риси.

Питання про сутність людини є відштовхувальним пунктом для вирішення таких світоглядних проблем, як проблема змісту людського існування, суспільного ідеалу, перспектив розвитку людини і людства, проблема відчуження праці та його подолання. До них відносяться також проблема природи людини.

Пояснення природи людини пов'язано з розглядом співвідношення біологічного і соціального. Людина вишла з тваринного світу, із царства біологічного, але, ставши соціальною істотою, не

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕКТИВ:

БУВІК І. О. — відповідальний редактор

МЕЛЬНИК С. Г., СУРЖІН В. П., ДРОТЯНКО Л. Г.,

ДЕМЕНТОВ Є. В., СТЕЖКО Г. П.

загальнолюдської та "особистої", моралі кожного дня та моралі "вічності". Але в будля-якій історичній ситуації головною цінністю завжди залишається людина, її людські інтереси.

Дзвінка Р. І.
/Вердянськ/

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВІДРОДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Важливою умовою духовного відродження України є визнання освіти і культури пріоритетною сферою соціально-економічного розвитку суспільства. І не випадково зростає роль педагогічної освіти, оскільки розвиток суспільства значною мірою залежить від учителя, його морально-естетичного, інтелектуального, професійного рівня та громадського авторитету. Формувати особистість такого учителя покликана система оновленої педагогічної освіти, яка ба-зується на єдності навчання і виховання, на вищевказаній культурно-спадщині нашого народу.

Українська музична культура як засіб естетичного виховання молоді має великі потенційні можливості, які не завжди використовуються в повній мірі. Уосконалення музично-естетичної підготовки майбутніх учителів повинно ґрунтуватись на духовно-моральних та культурних цінностях і носити глибоко національний характер. Осв-чому в Вердянському педагогічному створюється розгалужена програма впровадження українства в навчальний процес. Організування фольклорних джерел, вивчення творчості композиторів - такі головні шляхи формування духовної культури майбутніх провідників му-зичного мистецтва.

Спостерегаючи за навчальною діяльністю студентів у вузі, ми прийшли до висновку, що музичний досвід формується у трьох основних напрямках, а саме: організовані форми залучення студентів до вивчення музичних творів; самостійне прагнення особистості до музичних цінностей; стихійне або випадкове спілкування з музикою.

Процес управління музично-естетичним вихованням не може обмежуватись лише організуваннями, безпосередньо керуваннями формами роботи, а й повинен охопити всі можливі стихійні форми спілкуван-ня з музикою.

Під випадковим, стихійним музичним спілкуванням розумієть-ся така ситуація, коли зустрічі з музикою відбуваються в основ-ному хаотично, безсистемно. Вплив випадкових музичних творів на студентів початкових курсів часом має негативний характер. Основними причинами негативного впливу є: по-перше, випадково підібрані або випадково почуті музичні твори для несповідченого слухача часом можуть бути надто складними; по-друге: при стихій-ному спілкуванні з музикою часто може виникнути невідповідність між загальною похиткою установкою і результатом впливу.

Самостійний вибір музичних цінностей особистістю з часом переходить у музичне самовиховання. Важливо пам'ятати, що в про-цесі самовідосконалення змінюється життєвий і, зокрема, художній досвід людини, а це має важливе значення для вибору і оцінки тих чи інших творів мистецтва.

Найбільш ефективними є організовані форми залучення студен-тів до вивчення і цілісного сприйняття музичних творів. До них належать заняття з спеціальних музичних дисциплін, вивчення му-зично-теоретичних дисциплін та спецкурсів за вибором, участь у вузівській художній самодіяльності, відвідування концертів, ор-ганізація і проведення фестивалів, різноманітних свят тощо.

Педагогічними умовами формування музично-естетичного досвіду студентів є використання комплексу основних видів музичної діяль-ності, а також тісний взаємозв'язок музичних занять з позанав-чальною музичною діяльністю.

Досвід роботи у вузі показав, що найбільш ефективними є не-традиційні форми занять. Так у методику проведення індивідуаль-них занять можна ввести ряд змін, які сприятимуть розвитку двор-чого потенціалу студентів, формуванню їх музичного світогляду. Одним змін у змісті навчання, можливі зміни і у проведенні самої форми індивідуального заняття, необхідні ті до індивідуально-колективної. Присутність на занятті кількох студентів дає можли-вість у формі діалогу побудувати хід заняття, а також виконувати навички ансамблевого виконання.

Дискусійна форма семінарських занять значно підвищує актив-ність студентів, а лекції, на нашу думку, слід проводити у формі лекцій-бесід.

Естетичне виховання майбутніх учителів засобами національно-спадщини в системі вищої освіти покликане забезпечити двоєдине навчально-виховне завдання, що полягає в розвитку особистої куль-

тури вчителя і в підготовці висококваліфікованих спеціалістів. Подальше підвищення ролі музики у духовному збагаченні людей, активізація її благодіяльного впливу – ось першочергові завдання, які стоять перед педагогами всіх ланок освітньої системи, яка формує духовну культуру підрастаючого покоління.

Загідуліна Т.М.
/Кіровоград/

ДО ПИТАННЯ ПРО НОВІ ПІДХОДИ В РОЗВИТКУ ДУХОВНОГО ОБЛИЧЧЯ ЛЮДИНИ

Становлення розвинутого демократичного суспільства потребує зміни основних принципів виховання і освіти. Насамперед необхідно знати всі бар'єри для розвитку творчості людей. В цьому плані потрібно перш за все починати з виховання дітей. В наш час в дитей старіється вплив масу інформації, 90% якої в книжці їм ніколи не знадобиться. Навчальні лінійки основному науці, логіці, збагаченні про мистецтво, інтуїцію, любов, звичайно з ньюому роман-тику і поезію. Для дитини весь навколишній світ – це величезна можливість виконання всіх його бажань. Коли ми станемо на його позицію, ми зразу знайдемо з ним спільну мову. Є крилате прислів'я "Справжній вчений можливий тоді, коли він не переставє дивуватися". Ми вважаємо оточуючий нас світ нам знайомим, розкладеним по полицям, все зрозуміло, оскільки з дитинства в нашій голові заклали шаблони на всі випадки життя, створивши для нас бар'єри, за межі яких ми боїмося вийти.

Дон Хуан у Карлоса Костанеді говорить: "Світ, який ти сприймаєш, створений твоїми бажаннями. Цей твій пухир сприйняття, який є в тебе, я повинен зруйнувати. Тоді на тебе рине справжній, чарівний світ, в якому можливо все, що б ти не побажав би".

В системі виховання і освіти необхідно виконати з таких принципів:

1. Розвиток індивідуальних якостей людини ще з шкільної давни, для чого необхідна рання діяльність здібностей людини. Ці завдання може вирішити психологія.
2. Організація класів згідно із здібностями дітей. При цьому залишається можливість для переходу з одного класу в інший.

3. Існування різних систем освіти. В Японії існує школа для здібних дітей, де дитину навчають творчому мисленню. Навчання побудовано на вірі. Учень повинен сприймати дану систему навчання як абсолютну, інакше він не може неє користуватись. Учні підбираються для даної системи вже готовими до її сприйняття.

Тому вчителі різних систем не можуть спілкуватись між собою, так як вчитель є жерцем що виконує ритуали системи до найменших подробиць, як у день, так і вночі. Вчитель і система – це одне і те ж. Навकोно вчитель збирається група учнів, що знають систему /адаптив/, потім йде група менш знайомих, які мають певні сумніви, і на периферію – група віруючих. Кожна система побудована на логічному та емоційному рівнях. Чим більш емоційна система, тим більша кількість віруючих, що збирається навколо неї.

4. Навчальні програми також повинні бути різні. Необхідний мінімум знань повинен складати 1/3 частину всієї інформації, яку отримає дитина. Вся остання частина інформації – згідно із здібностями та нахилами до тієї чи іншої галузі науки чи мистецтва.

5. Слід звернути особливу увагу на розвиток моральних якостей людини як громадянина, для чого необхідно кардинально розвинути основні світоглядні проблеми і особливо питання смислу життя і місця людини у Всесвіті. Ці питання розглядаються в релігійних джедедах, в працях західних, східних та російських філософів.

6. Необхідно також змінити і методи навчання, з тим, щоб навчити дитину самостійно вчитися. Роль вчителя повинна зводитися до того, щоб захопити дітей процесом набуття знань, допомогти дитині пізнати саму себе, свої здібності, розвинути у неї інтерес до тієї чи іншої діяльності.

7. Змінити систему підготовки вчителів, звернувши увагу на вивчення психології, різних видів мистецтва, органічної майстерності, йоги, виховання студентів як людей цікавих і захоплених якою-небудь справою.

8. Емоційному стану душі, захопленості неможливо навчити. Тому для підготовки вчителів, спеціалістів важливе значення має набір абітурієнтів. Поряд з перевіркою спеціальних знань з предмета необхідно робити психологічне тестування, розігрувати з абітурієнтами педагогічні ситуації, організовувати зустрічі з школярами, знайомитися з ними як найбільшче. Для волього цього

Цікаво пишуть вони про те, чому обрали професію лікаря. Тут вони розповідають про те, наскільки благородна і людина ця професія.

Днієм із форм роботи в позанавчальний час є залучення студентів до збору народних пісень. Це допомагає їм докопатися до батьківських і материнських традицій, заглянути в їх молодість, бути причетними в повній мірі до того, що їх хвилювало, до культури, до минулого України, адже в Полтавському медичному стоматологічному інституті навчається молодь з усієї республіки. Ці пісні використовуються на заняттях з мови та історії української культури, а в кінці навчального року будуть виготовлені альбоми. Вважаю за корисне в цій справі співпрацю кафедри з нинішніми місцевими письменниками. Студенти побували в Полтавському будинку літераторів, де перел ними виступили поети Володимир Мирний та Федір Гарін. Останній також виступив на великому вечорі української мови в інституті.

Вважаючи доцільним те, що проводить кафедра по духовному вихованню медичного працівника, звичайно хотілося б залозичити досвід фахівців в галузі духовного забезпечення людини, методів аудиторної і позааудиторної роботи в інших вузах, зокрема, як працюють кафедри українознавства, мовознавства чи інших назв, подібні нашій, що роблять колеги для того, щоб збагатити досвід викладацької роботи по педагогічному вихованню молоді. Адже педригізм полягає в тому, щоб і в зв'язках духовного життя і матеріального виробництва пілих поколінь, про що зараз не лише ні наукова, ні періодична література, відновити рідні і дорогі зв'язки батька, матері, брата, сестри, сина, дочки і внука.

ДРОШЕНКО А.Б., Людина як предмет філософського аналізу.....	1
ЧИЖИКОВ В.А. Матеріальне чи духовне.....	3
БУДЬКИ І.О., Духовність, ідеологія, культура.....	5
ЦИВАЛІК І.І., До питання - екологія, духовність, людина.....	8
ГОЛОВІНА Н.І., Концепція Т.М., Проблема катарсису в контексті духовного відродження.....	10
ЛУПЕНКО Е.А., Відродження духовності та жіноче начало.....	12
МОРЯКОВ Д.В., ЯЗВІТЬКА С.М., Проблеми духовності в лекціях з курсу історії України /методичний аспект/.....	15
СУХОДУВ Т.Д., Від ідеології до культури, від держави до промислового суспільства - напрямки історичного постулу.....	17
КАРАСЕВИЧ А.О., РЕНКУТ Т.А., Політична культура в контексті духовності людини.....	19
ВОЗІЦКА Т.В., Про значення культури в духовному спановленні особистості.....	21
РЕНІКОВА Т.І., РЕНІКОВ Ю.Н., Християнство та національно-українська самосвідомість.....	24
ДЕЗБА П.М., Проблеми відродження української культури.....	25
АСТАШОВА О.І., Філософія та духовне відродження.....	27
БЕЗЗ Т.А., Історичний нарис літературної діяльності К.С.Буравця.....	30
БІВР Б.В., Яловий С.З., Дещо про ментальність, мову, моральність.....	32
ПЕТРАШЕВЬКА А.М., Українська духовність в кінці ХІХ-на початку ХХ ст. /на матеріалі національної драматургії/.....	35
ТРАВКОВА В.М., Концепція духовності в українській давньої періоду /на матеріалах літописів та поезії/.....	36
ЦЕРВЯК С.В., Духовність борби в українській першій половині ХІХ ст. /на матеріалі національної драматургії/.....	37
МАРКО В.П., Загальнолюдські цінності у світі драматургії В.Винниченка.....	38
ВАШЕНКО Л.Л., Роль наукової інтелекції в духовному відродженні українського народу /з досвіду діяльності історико-краєзнавчих установ 20-хр. /.....	40

ДОБРЯНСЬКИЙ І. А., Деякі питання методології та методики досліджень історії професійної освіти в Україні.....	43
МЕДВИЧУК С. Т., Проблеми післявузівської педагогічної освіти.....	46
ДЕМИДЕНКО В. К., Про совість особистості та її розвиток.....	49
ДРІПІКА В. Т., ТАМНА Т. С., Емоційна культура, естетичний смак і проблеми духовності молоді.....	52
ДУШЕНКО О. Д., Роль фортепіанної спадщини українських композиторів в формуванні лекторсько-виконавських навичок студентів музично-педагогічних факультетів.....	55
ВІЖИМОВА Т. О., Формування комунікативної культури майбутнього вчителя музики у вузі.....	58
ВАРАБАШ О. Д., Духовна культура в концепції проблем відродження національної культури.....	60
ТЕРПИЧКА В. В., До питання про розвиток історичної свідомості педагогів як основи їх духовної культури.....	62
ШЕВІТЧЕНКО А. П., Шевітченко С. О., Етичний аспект духовного відродження нації.....	64
ІВАНОВ П. М., Менталітет української нації і проблема її духовного відродження.....	66
ІВАНЧОВА Л. О., ТИШЕНКО Т. М., Роль національної української школи у розвитку українського менталітету.....	68
ІВАНОВА Д. Т., Шляхи залучення молодших школярів до національних традицій засобами позакласної виховної роботи.....	69
ВІЛИГ О. М., Білик Б. М., Українська філософія ХУІ-ХУІІІ ст. і проблеми духовного відродження України.....	72
ПІДСАДА А. І., Литвиненко Т. Д., Романенко Н. І., Г. С. Сковорода і духовність людини.....	73
МОЗТОВИЙ І. П., Проблеми духовності людини в творчості Івана Вишенського.....	76
КОЗЛОВ А. В., Еволюція духовності в житті і в літературі.....	80
ГОЛОВЧЕНКО О. В., Проблеми ментальності в творчості Станіслава Жозовського.....	81
КОЧАЛІН П. А., Духовна культура в національному житті.....	82

ДРОПІНКО Л. Г., Інтелекція як фактор формування духовності суспільства.....	84
ШИКАРЕНКО О. В., Деякі причини виникнення явища лексичної інтерференції в українському мовленні дітей 6-7 років.....	87
ПЕТРУК Н. К., Духовна спільність українського народу як явище культури.....	89
ВІЖИВ В. М., СЕРИЙКА П. Т., Національна свідомість - невід'ємний елемент духовного світу людини.....	92
СТАВІЛЬКА Н. П., Вивчення культурної спадщини національних мовшин в Україні як фактор формування духовності особистості.....	95
БАРВІТОВИЙ А. О., Гуманізація вищої освіти як одна з умов духовного розвитку студентів.....	97
КІЧУК Н. В., Духовність як суттєва характеристика творчості особистості майбутнього фахівця.....	100
ГОСТУЛ М. Г., Підвищення духовно-емоційної життєздатності / ДЕМ / особи і національні цінності.....	101
ПАВЛЕНКО В. В., Самоусвідомлення особистості як умова духовного розвитку суспільства.....	104
БРІЛЬ А. К., ЕЖИКА І. В., Угиліова Е. А., До питання про формування духовної культури майбутнього вчителя у вузі.....	106
РОЗЕНБЕРГ А. Я., Широке використання етнопедагогіки - ефективний засіб духовного відродження народу.....	108
ТЯЖКОВА І. В., Відродження жіночої професійної освіти в Україні.....	110
СТЕПАНЕНКО Н. М., Особливості формування духовного та соціального обличчя сільського життя.....	113
ГУМЕНИШКОВА Т. Р., До питання формування моральної культури молодших школярів як основи духовності.....	114
РАСТРИТІНА А. М., Розробка моделі формування педагогічної культури майбутнього вчителя як один із засобів інтелектуального відродження національної школи.....	116
ЕВУДІЙН Е. Г., Проблеми екологічної освіти і виховання школярів.....	118

КАМУЛТОВА І.Д., Деякі питання єдності української та світлової культури в курсі історії України...	120
СПИЧКА А.Г., Замкова О.Г., Літературнознавчий компонент з змісті навчання іноземній мові в немож- ному педагогічному вузі як фактор розви- тку духовності майбутнього педагога.....	122
ТОНЧАРЕНКО О.М., Національне відродження і літературне кращезнавство.....	124
СЕМЕНЕНКО Л.М., Проблеми духовності у драмах Лесі Українки.....	126
ШЕВЦОВА А.В., Евичення історії українського письменства- необхідна умова відродження України.....	128
ВІДЕНКО Т.І., Рідне слово і духовність.....	130
РИБАЛДЬЧЕНКО В.К., Автородька позиція та способи її розкриття в оповіданні В.Тендрякова "Люди чи нелюди".....	133
КАРЛЕНКО Н.В., Моральна проблематика сучасного істо- ричного роману Англії.....	137
ДРЕВІНКА Р.І., Шляхи формування духовної культури осо- бистості в умовах відродження національ- ної освіти.....	140
ЗАТЛУПІНА Г.М., До питання про нові підходи в розвитку духовного обличчя людини.....	142
ПЕРЕВОЗНИК Л.М., Проблеми морального виховання шкільної молоді.....	144
КЕЛЧОВА Л.О., Тищенко Т.М., Роль національної українсь- кої школи у розвитку українського менталітету.....	147
РУБАН А.І., Рубан Н.Т., Фольклор та духовне виховання школярів.....	148
МЕДВИЖУК О.С., Духовність та естетична культура вчителів, ПІВЕНЬ В.Ф., Вивчення теорії мистецтва - один із шляхів формування духовного світу майбутнього педагога.....	150
БАРДІНОВА В.Д., Бардінов В.Н., Народне мистецтво як за- сіб духовного відродження особистості.....	153
СЗІМОВА Н.Б., Краснова-Соколова О.І., Проблема виховання духовності та її відродження в сучасній музичній педагогіці.....	155
	157

ВЕЛІКОВА В.В., Музично-виконавське мистецтво та духовний розвиток особистості.....	159
БРМЧЕНКО Т.Ф., Теоретичні основи вивчення ціннісних орієнтацій студентів педінституту в музич- ному мистецтві.....	162
РУБАН Л.О., Деякі актуальні проблеми естетичної культу- ри України.....	165
РУБАН О.М., Виконання естетичних проблем як вияв індиві- дуальності людини.....	167
БУТНИК А.Г., Естетичне віяшення до музичного мистецтва як наукова проблема.....	169
ДЕМ'ЯНКО Н.Д., Музично-естетичне виховання - одна з умов духовного розвитку особистості.....	172
ДІДІН Г.С., Гайченко М.І., Становлення інструментальної музики на Україні.....	174
МЕДВИЖУК К.С., Курс історії України у формуванні духов- ності майбутнього вчителя.....	176
ЗІМОН Н.М., Лужай Г.В., Пісенний фольклор у духовному розвит- ку особистості молодшого школяра в оновле- ній національній школі.....	179
ЛИВИНСЬКИЙ П.Т., Тягло Є.І., Хорова музика та аспекти її використання в формуванні духовності майбутнього вчителя.....	180
ПЕЧЕРСЬКА Е.П., Деякі особливості естетичного віяшення школярів до музичного мистецтва.....	182
Полевичая Е.В., Фрошенко В.І., Шляхи і засоби формування морально-естетичних почуттів у студентів в учбовій діяльності.....	184
СОКОЛОВАСЬКИЙ Ю.А., Місце опічного ставлення в структурі естетичної опічної діяльності при струманні музики.....	186
СТРЮК Л.Б., Сиряк М.І., Духовне відродження і народна пісня.....	188
МИРОШНИЧЕНКО А.Г., Нові напрями духовного та фізичного розвитку особистості у фізкультурній діяльності.....	190
КРИВОШЕЙ Ю.Ю., Виховання духовності в медичному вузі.....	192
ЗМІСТ.....	195